

INTERNATIONAL JOURNAL OF ECONOMIC AND ADMINISTRATIVE ACADEMIC RESEARCH

Available online, ISSN: 2757-959X

www.ijerdersi.com

Economic and Administrative Academic Research

EDUCATIONAL POVERTY DURING THE COVID-19

İrem SAVCI KÖROĞLU*^a

Kocaeli University, Department of Labor Economics, Department of Poverty Studies

*Corresponding Author

ARTICLEINFO

Research Article

Received :
21/07/2021
Accepted :
01/09/2021

Keywords:

Covid-19,
Education,
Educational
deprivation,
Coronavirus,
Poverty.

ABSTRACT

Education is an informing process that enables generations to take part in the life of society and includes the transfer of necessary knowledge, and experience for this purpose. Education is the job of gaining necessary social skills in every period of life. Human beings learn to survive with education and take their place in social life. Poverty of education, on the other hand, is an obstacle to the individual both in his private life and social life, but it affects the society more deeply and causes social backwardness. Besides, the inability to meet education, which is one of the most basic needs, and the deficiencies in the process of meeting it, as well as the inability to provide it in sufficient quality, is a concept that has both economic and social aspects, expressing education poverty. Education poverty is not only a problem of underdeveloped and poor countries, but also an important problem in developing and developed countries. In this context, the Turkish education system also has many problems in its current structure. These problems are not due to a single reason, they are the problems that have emerged with the establishment of the education system and that occur in the execution of the existing system and reduce the efficiency of the system. In this study, the effects of Covid-19, which was declared a pandemic all over the world as of March 11, 2020, on education were taken into consideration. The scope of the study was limited to educational poverty, and the poverty experienced by the Turkish education, which changed / transformed during the Covid-19 process, was evaluated within the cause and effect relationship, while also considering the structural problems of the Turkish education system.

Uluslararası İktisadi ve İdari Akademik Araştırmalar Dergisi, 1(2), 2021, 74-89

COVID-19 SÜRECİNDE EĞİTİM YOKSULLUĞU

MAKALE BİLGİSİ

Araştırma Makalesi

Geliş :12/07/2021
Kabul : 01/09/2021

Anahtar Kelimeler:

Covid-19, Eğitim,
Eğitim Yoksunluğu,
Koronavirüs,
Yoksulluk.

ÖZ

Eğitim, kuşakların toplum yaşamında yer almasını sağlayan, bu amaçla gerekli bilgi, birikim ve tecrübenin aktarılmasını içeren bir öğrenme sürecidir. Eğitim yaşamın her döneminde gerekli sosyal beceri kazandırma işidir. İnsanoğlu eğitimle birlikte yaşamını idame ettirmeyi öğrenir ve toplumsal hayatta yerini alır. Eğitim yoksulluğu ise başta bireyi hem özel yaşamında hem de toplum yaşamında engelleyici bir durum olmakla birlikte, toplumu ise daha derinden etkilemekte, toplumsal geri kalmışlığa sebebiyet vermektedir. Ayrıca, en temel ihtiyaçlardan biri olan eğitimin karşılanamaması, karşılanması sürecindeki eksiklikler ile birlikte yeterli kalitede sağlanamaması durumu eğitim yoksulluğunu ifade eden hem ekonomik hem de sosyal yönü olan bir kavramdır. Eğitim yoksulluğu yalnızca gelişmemiş ve yoksul ülkelerin bir problemi değil, aynı zamanda gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde de görülen önemli bir sistem sorunudur. Bu bağlamda Türk eğitim sistemi de mevcut yapılanmasında birçok sorun taşımaktadır. Bu sorunlar tek bir nedene bağlı olmayıp eğitim sisteminin kuruluşuyla birlikte ortaya çıkmış, mevcut sistemin yürütülmesinde meydana gelen ve sistemin verimliliğini düşüren sorunlardır. Bu çalışmada 11 Mart 2020 tarihi itibarıyla tüm dünyada pandemi ilan edilen Covid-19'un eğitime etkileri göz önüne alınmıştır. Çalışma kapsamı eğitim yoksulluğu ile sınırlandırılmış olup, Covid-19 sürecinde değişen/dönüşen Türk eğitim sisteminin yaşadığı yoksulluk, neden-sonuç ilişkisi içerisinde, aynı zamanda Türk eğitim sisteminin yapısal sorunları da gözetilerek değerlendirilmiştir.

^a iremsavci47@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6321-1003>

GİRİŞ

Ülkelerin ve toplumların gelişmesini sağlayan en önemli güçlerin başında eğitim gelmektedir. Eğitim, en ilkel dönemden en modern döneme kadar insanın bireysel ve toplumsal gelişiminde varmak istediği nihai olgunluk noktasına onu getiren, aynı zamanda besleyen ve donatan bir güçtür. Bireylerin toplum standartlarını, hayat yollarını ve inançlarını geliştiren, toplumsal yeterlilik ve kişisel gelişimi destekleyen eğitim, her yaşta ve dönemde insan için bir gereksinim olarak görülmelidir. Eğitime yönelik birçok tanımlama yapılmaktadır. Taymaz (1992: 2) eğitimin, bireylerin toplum yaşantısına hazırlanması amacıyla ihtiyacı olan tutum, beceri ve bilgi ile donatılmaları olduğunu düşünürken, Bayrak ve Yılmaz (2005: 5) ise eğitimin aile, okul ve çevreyle birlikte kontrollü bir şekilde ilerleyen, bireyi besleyen ve donatan bir güç olduğuna inanmaktadır Türk Dil Kurumu (2021) ise yaptığı eğitim tanımında bireylerin okul içi veya dışı ortamda toplumla bütünleşmeleri, yetenek ve becerilerini ortaya çıkarmaları adına eğitim almaları gerektiğini vurgulamıştır. Tanımlama ne şekilde olursa olsun eğitimin insan yaşamında vazgeçilmez bir unsur olarak yer aldığı aşikârdır (Taymaz, 1992:2).

Eğitimin belli başlı amaçları bulunmaktadır. Bu amaçlar yaşamın her döneminde, alınan eğitimin içeriğine göre değişmekle birlikte en temel noktada bireyi geliştirmek adınadır. Eğitimin ilk başladığı yer hiç şüphesiz ailedir. Çocuğun anne babadan aldığı temel eğitim, en erken dönemde çeşitli alışkanlıkları geliştirmesine olanak sağlamakta, bir nevi çocuğun karakter ve mizacının belirlenmesinde de büyük rol oynamaktadır. Yaşamın ilerleyen dönemlerinde ise okulla birlikte başlayan ilk eğitim, sosyal beceri ve donanımın ilk adımını oluşturmakta, çocukluktan gençliğe geçiş sürecinde okuma yazma, dinleme, anlama becerilerine katkıda bulunmaktadır. Yükseköğretim sürecinde alınan eğitim ise artık bir yetişkin olan bireyin, meslek seçimi yapmasıyla birlikte toplumda ilgili mesleği gerçekleştirmek adına aldığı teknik eğitimi ifade etmektedir. Tüm bu eğitim süreçlerinde aile, çevre, birey, toplum ve devletin entegre çalışma ve desteğiyle eğitimin nihai amacına ulaşması mümkündür. Bu süreçte eğitimin çeşitli kaynakları da elbette olacaktır. Bir eğitim sisteminin amaçlarına ulaşmak adına dışarıdan alınan kaynaklar “girdi” olarak adlandırılmaktadır. Eğitim sisteminin girdileri; *öğretmenler, öğrenciler, bilgi, ders programları, yönetici, okul çalışanları ve eğitim-öğretim sürecinde kullanılan her türlü araç gereç* olarak sıralanabilir. Bu girdiler, eğitimin amacına ve vizyonuna hizmet etmek adına gereklidir. Girdilerin eğitim sisteminde doğru şekilde kullanılması, eğitim sisteminin iç ve dış öğelerini sistematik hale getirmekte, diğer bir deyişle eğitimin amacına hizmet etmektedir. Aydoğan ve Helvacı (2011: 30) eğitim sisteminin girdilerini dönüşüm ve işleme sürecine girerek gerçek ürüne dönüşen *işlenen girdiler*, işlenen girdileri üretim sürecinden geçirerek ürüne dönüştüren *işleyen girdiler*, doğrudan üretime katılmayan, ancak iş görenler için gerekli olan *tüketilebilen girdiler* ve zamanın gereği olan *teknolojik girdiler* olarak ele almaktadır. Eğitim sistemi girdileriyle birlikte çıktı oluşturmakta, bir diğer deyişle ilgili eğitimle donatılan bireyi temsil etmektedir.

Sistem; karşılıklı etkileşimde bulunan, birbirine bağımlı bir takım alt parçaların oluşturduğu, bununla birlikte daha büyük sistemin de oluşmasını sağlayan temel donanımı ifade etmektedir. Günlük dilde sistem yerine model, yöntem ve düzen kelimeleri de kullanılabilir; ancak sistem, çok daha geniş kapsamlı bir üretimi ifade etmesi adına en doğru kelime tercihidir. Eğitimle sıklıkla bir arada kullanılan ve *eğitim sistemi* kavramını oluşturan bu kelime, eğitime ait olduğu anlamı kazandırmaktadır. Eğitim sistemi, kendine özgü işleyişindeki büyük resme vurgu yapmaktadır. Eğitim sistemiyle kastedilen, bir ülkenin veya yapılanmanın kendi içerisindeki eğitim yöntemi, eğitimde izlediği yol ve uyguladığı yapılanma biçimidir. Her ülkenin kendine ait bir eğitim sistemi olduğu gibi, belli ülkelerin bir araya geldiği, yakın sistemler de bulunmaktadır. Örneğin; kıta Avrupası ülkelerinde benzer eğitim metotlarının kullanılması “*Kıta Avrupası*” eğitim sistemini oluşturmuştur (Akyüz, 1993: 2).

Eğitim dışa açık bir sistemdir. Diğer bir deyişle hedeflerine ulaşmak adına dışarıdan kaynak alan ve bu kaynağı doğru şekilde yoneterek kendini sistemleştiren eğitim, doğru yonetildiğinde bireysel ve toplumsal hedeflerine ulaşacaktır. Kişinin davranışlarını, kişiden yola çıkararak toplumun davranışlarını değiştirmeyi hedefleyen eğitim, kasıtlı bir değişim ve dnşim sistemiyle yapılandırmasını kurmaktadır. Bu yapılandırma her ülkede farklı şekilde işlemektedir (Uygun, 2013: 90). Çalışmamızın konusu gereği bu bölümde Türk eğitim sistemi ele alınacaktır.

1. TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ

Türk eğitim sisteminin mevcut yapılanması 3 Mart 1924 senesinde yürürlüğe giren Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na dayanmaktadır. Eğitim-ğretimin birleştirilmesi anlamını taşıyan bu kanunla, eğitimde iki başlılık ortadan kaldırılmış; tüm eğitim – ğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı; 1923 senesinden 1935'e değin Maarif Vekleti, 1935'ten 1941'e değin Kültür Bakanlığı, 1941'den 1946'ya değin Maarif Vekilliği, 1946'dan sonra Milli Eğitim Bakanlığı, 1950'den sonra tekrar Maarif Vekleti, 1960'tan sonra tekrar Milli Eğitim Bakanlığı adıyla çalışmalarını sürdürmüştür. Türk Milli Eğitim sistemi, ilk ve ortaöğretimde Milli Eğitim Bakanlığı, yükseköğretimde ise Yükseköğretim Kurumu (YK) alışmalarıyla planlanmakta ve uygulanmaktadır. Mevcut sistemde ilk ve ortaöğretim 4+4+4 sistemine göre uygulanmaktadır. Yükseköğretim ise alınan 2 senelik eğitime bağlı n lisans, 4 senelik eğitime bağlı olarak lisans, lisansa ek uzmanlaşma eğitimiyle lisansüstü derecelerini kapsayacak şekilde yapılandırılmıştır.

Türk eğitim sistemi mevcut yapılanmasında birçok sorun taşımaktadır. Bu sorunlar tek bir nedene bağlı olmayıp eğitim sisteminin kuruluşuyla birlikte ortaya çıkmış, mevcut sistemin yürütülmesinde meydana gelen ve sistemin verimliliğini düşüren sorunlardır. Çalışmamızın bu bölümünde sıralanan sorunlar kaynağı ve eğitim sistemine vermiş olduğu zarar dhilinde ele alınarak aktarılacaktır. (Akyüz, 1993: 2).

- Eğitimin Devlet Tekelinde Olması
- Kanunlar ve Yasal Düzenlemelerin Kısıtlayıcılığı
- Mfredatılık
- Tekil Eğitim Ortamı / Eğitimde Modern Mekn Eksikliği
- Akademik Eğitim Odaklılık
- Ebeveyn Tutumları
- Dil ve Dinin Tek Yapılı İlerleyişi
- Zorunlu Eğitim
- crete Bağlı Eğitim Kalitesi Durumu
- Öğretmen Profili
- Eğitim Yoksulluğu

Çalışmamızın bu bölümünde sıralanan sorunlar kaynağı ve eğitim sistemine vermiş olduğu zarar dhilinde ele alınarak aktarılacaktır.

2. EĞİTİM YOKSULLUĞU

Eğitim yoksulluğu, en temel ihtiyaçlardan biri olan eğitimin karşılanamaması, karşılanması sürecindeki eksikliklerle birlikte yeterli kalitede sağlanamaması durumunu ifade eden hem ekonomik hem de sosyal yönü olan bir kavramdır. Eğitim yoksulluğu yalnızca gelişmemiş ve yoksul ülkelerin bir problemi değil, aynı zamanda gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde de görülen önemli bir sistem sorunudur. Gelişmiş bir ülkenin ekonomi, sağlık ve diğer

alanlardaki başarısının eğitime yansımaması, eğitimde aksayan yönler olması ve doğru bir eğitim planlaması yaparak istenen hedeflere ulaşamaması da önemli bir eğitim yoksulluğu göstergesidir. Çalışmamızın bu bölümünde eğitim yoksulluğu kavramı ve kavrama ilişkin literatür araştırması sunulacaktır.

Yoksulluk terimi, 1901 senesinde Seeböhm Roventree tarafından literatüre kazandırılan, kişinin toplam gelirinin yaşamını sürdürebilmek için gerekli olan temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde olmaması manasında kullanılan bir terimdir. Bugün ekonomi, sosyoloji ve daha birçok alanda kullanılan yoksulluk terimi, yalnızca nicel anlamda kişinin maddi güçten yoksun olması anlamında değil, aynı zamanda nitelik anlamında da eksiklik mahiyetiyle de kullanılmaktadır. Bu eksiklik manevi yönlü, gelişimden uzak ve yetersiz olan yoksulluk biçimine vurgu yapmaktadır (Adaçay, 2008: 43).

Yoksullukla ilgili literatürde birçok tanımlama bulunmaktadır. Yapılan tüm tanımlamaların odak noktasında maddi *mahrumiyet*, *fiziki zafiyet* ve daha birçok kavramın ortak paralelde yoksulluğu ifade etmek için kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda, yoksulluk tanımında yer alan çeşitli kavramlar sunulmuştur:

- *Maddi Mahrumiyet*: Yoksulluk tanımında en fazla yer alan kavram olan maddi mahrumiyet, yoksulluğun nicelik anlamında eksik mal varlığına sahip olmayı ifade ettiğini göstermektedir. Maddi mahrumiyette bireyler temel ihtiyaçlarını karşılama noktasında dahi zorluk çekmektedirler.
- *Fiziki Zafiyet*: Kişilerin temel gereksinimleri olan yeme, içme ve barınma ihtiyaçlarını karşılama noktasında sıkıntı çekmeleri manasına gelmektedir.
- *İzolasyon*: Kişi ve kişilerin yaşamdaki yeterli kaynaklara ulaşamamaları, eğitim ve diğer toplumsal hizmetlerden faydalanma konusunda sıkıntı çekmeleri ve bu nedenle de ayrımcılığa uğramaları manasındadır.
- *Güçsüzlük*: Kişinin temel ihtiyaçlarını karşılayamama noktasında hem fiziksel hem de ruhsal anlamda güçsüz hissetme halidir.
- *Katılım Yetersizliği*: Kişinin yeterli maddi güce sahip olamaması nedeniyle toplumsallaşamaması, siyasi etkinliklere, sosyal etkinliklere ve sanata kendini dahil edememesi, diğer bir deyişle izole yaşam sürmesinden ötürü toplumsal faaliyetlerden de soyutlanması durumudur.
- *Zaman Yetersizliği*: Kişinin maddi eksikliklerinden ötürü yeterli zamana sahip olamaması, daima çalışma ve geçinme noktasında zamanını harcaması durumudur.
- *Çevre Bozukluğu*: Açlık ve maddi olanaksızlıklar sebebiyle, kişi ve kişilerin çevreye zarar vermeleri, çevre bilincinden uzak olmaları, fenomenolojik görüntüleri tahrip etmeleri manasındadır (Kabaş, 2007: 376).

Yoksulluğa yönelik yapılan tanımlamaların ortak noktası, yoksulluğun nicelik noktasındaki eksiklikle birlikte başladığını, maddi eksikliklerin de manevi yoksunluğa yol açmasıyla devam ettiği yönündedir. Bu noktada yoksulluk, bir iktisat terimi de olup, iktisatçıların yoksulluğa ilişkin tanımlamalarıyla da benzeşmektedir. Merkantalistler yoksulluğun temel nedenini devlet olarak görmektedirler. Devletin bilhassa 18.yüzyıldan sonra sanayi ve ticarete yönelmesiyle tarım topraklarının ve tarımcılığın boş kaldığını, bu nedenle tarımsal alanda yaşayan insanların yoksullaştığını savunurlar. Klasik iktisatçılar ise yoksulluğun ekonomik dalgalanma sebebiyle olduğunu, özellikle küreselleşmeyle birlikte doğal görülmesi gerektiğini savunurlar. Marksistler ise Sanayi Devrimi'nden sonra sanayileşen toplumların emek sömürüsü yoluna giderek, dünyadaki diğer toplumları sömürdüklerini ve yoksulluğu oluşturduklarını savunurlar. Her tanımlama kendi içerisinde mantıksal temellere dayanmaktadır. Ancak yoksullaşmayı salt bir unsura bağlamak doğru da değildir. Yoksullaşma bir süreç sonucunda gelişen doğal bir durumdur (Kabaş, 2007: 376).

Erdem (2006) yoksulluğu kendi içerisinde *mutlak yoksulluk, görelî yoksulluk, öznel (sübjektif) yoksulluk, objektif yoksulluk, kırsal ve kentsel yoksulluk, insani yoksulluk, birincil ve ikincil yoksulluk, olağanüstü yoksulluk, kronik yoksulluk, döngüsel yoksulluk, yeni yoksulluk* gibi türlere ayırmıştır. Tüm bu türlerin tanımı çalışmamız kapsamında olmadığı için verilmeyecektir. Bununla birlikte bu yoksulluk türü sınıflandırmalarında ekonomi, kentleşme, toplumsal değişim gibi kavramların ön plana çıktığı da söylenmelidir (Erdem, 2006: 326).

Eğitim yoksulluğu; eğitimin eksik, amaçlanan şekilde yapılmamasını ifade eden, kişinin hiç eğitim almaması veya eğitimin yetersiz kalması durumudur. Eğitim yoksulluğuna dair literatürde yerleşmiş bir tanım yoktur. Ancak yoksulluk teorileri kapsamında yapılan araştırmalar gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerde eğitimin tıpkı maddî kaynaklı bir yoksulluk şeklinde görüldüğünü göstermekte, literatüre eğitim yoksulluğu terimini kazandırmaktadır.

Eğitim yoksulluğunun birçok sebebi olabilir. Ülke ekonomisine bağlı olarak eğitime yeterli yatırımın yapılmaması, işgücünün belli çalışma alanlarında toplanması, bağımlı nüfus fazlalığı, ülkede yeterli eğitim kurumu olmaması, eğitim planlamasının yanlış yapılması veya hiç yapılamaması gibi ülkeden kaynaklı sebeplerin yanı sıra, kişilerin bireysel özellikleri, maddî durumları ve daha birçok sebep eğitim yoksulluğunun önünü açmaktadır. Bugün dünya üzerinde gelişmiş ülkelerin çoğunlukla teknoloji ve sanayiye yönelik zenginleşmesi, AR-GE'nin dolayısıyla eğitimin ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Eğitim tek tek bireyleri ilgilendiren bir mesele olmaktan çok, sonuçlarıyla toplumu ilgilendirmektedir. Bu nedenle de eğitim yoksulluğunun sonuçlarıyla toplumsal felaketlere yol açabilecek güçte bir kavram olduğu da unutulmamalıdır (Erdem, 2006: 326).

Beck (2000: 44) yapmış olduğu araştırmada eğitim yoksulluğunun bir insan hakları ihlali olduğundan bahsetmiş, ulusal ve uluslararası kamusal düzenin sağladığı eğitim alma güvencesiyle birlikte dünya üzerinde hiçbir bireyin ekonomik, sosyal vb. bir sebeple eğitimden uzaklaştırılmayacağını belirtmiştir. Bu görüş dahilinde bir bireyin veya toplumun eğitimden yoksun bırakılması, aynı zamanda küresel platformda ötekileştirme olarak görülmüştür

Gasper (1995: 34) ise eğitim yoksulluğunun aynı zamanda bir ahlak yoksulluğu olduğunu da belirtmiş, bireyin toplumsal yaşamda haklarını bilmesi, kurallara uyması ve insan gibi yaşayabilmesi için eğitimin gerekli olduğunu savunmuştur. Ona göre devlet, bireyin kamusal alandaki varlığını korumakla sorumludur. Bireyin suç işlememesi, toplumsal huzurun sağlanması, sosyal alanın korunması tam anlamıyla eğitime bağlıdır

Sistemsel ve toplumsal bir olgu olan eğitimin; bir toplumda yeterince değerini bulamaması, toplumun eğitim felsefesine yönelik düşünmemesi ve eğitimin uzun vadede insan üzerindeki sonuçlarına inanmamalarıyla ilişkilendirilebilir. Eğitim bireyi değerli kılan ve onun kimliğini bulmasını sağlayan en önemli şeydir. Birey yaşam döngüsünde çıktığı yolculukta, ancak eğitimle birlikte amaçladığı noktaya erişebilir. Eğitim birey için bir kılavuz, bir yön pusulasıdır. Bu nedenle eğitim yoksulluğu içine düşmüş bir bireyin ve bir ülkenin özünü bulma ve gelişme imkânı yok denecek kadar azdır. Tüm bunlardan dolayı dünyayı etkisi altına alan felaketlerin olduğu zaman dilimlerinde, bu felaketlerin eğitim üzerine etkilerinin araştırılması ve çıktılarının değerlendirilerek çözüm önerilerinin sunulması gerekmektedir.

3. COVID-19 DÖNEMİNDE EĞİTİM YOKSULLUĞU

Küresel çaptaki bir felaket başta kamusal alan olmak üzere yaşamın her alanını etkilemekte, normal akışı değiştirmekte ve yavaşlatmaktadır. Bir sağlık felaketi olan pandemi, türü ne olursa olsun hastalığın bulaşıcı şekilde yayılmasıyla küresel çapta kriz dönemleri oluşmasına sebebiyet vermekte, dünya bu süreçte alarma geçerek önlemler almaktadır. Bu önlemlerin başında gelen karantina, yaşamın yavaşlamasına sebebiyet verirken, bu

yavaşlamadan kamusal alandaki hizmetlerden biri olan eğitimin de nasibini almasına sebep olmaktadır. Salgın dönemlerinde eğitimin geleneksel ilkelerden uzak, mevcut karantina sürecine adapte olacak şekilde yürütülmesi, tüm dünyada sosyal, siyasi, demografik, kültürel faktörler ışığında bir yoksullaşma eğilimine gidilmesini sağlamıştır. Mart 2020 itibariyle tüm dünyada pandemi ilan edilen Covid-19 da eğitimde yoksullaşmaya sebep olmuş, eğitim faaliyetlerinde gerek nicel, daha çok da nitel anlamda performans düşüklüğü yaşatmıştır (Huber & Helm, 2020:1). Çalışmanın bu bölümünde Covid-19 döneminde eğitim yoksulluğu konusuna yer verilecektir

3.1.Küresel Salgının Kamusal Varlığı: Covid-19'un Kamusal Alana Etkileri

Dünya zaman zaman doğal veya insan kaynaklı birçok felaket atlatmış, bu felaket süreçlerinde insanoğlu zek sı ve durumlara adapte olabilme yeteneğiyle sürekli önlemler geliştirerek hayatta kalmayı başarmıştır. Bu  nlemler her ne kadar mevcut felaketlere karşı bir kalkan olsa da insan ve toplum yaşamında da yeni bir süreci temsil ettiği de aşık rdır. Ülkemizde ve tüm dünyada Mart 2020 yılı itibariyle yaşanan Covid-19 pandemisi de küresel çapta yaşamda büyük bir değişim dönemi başlatmıştır. Karantina önlemleriyle birlikte gündelik yaşamdan iş, hatta alışveriş alışkanlıklarına kadar birçok şey değişime uğramıştır. İnsanoğlu bu süreçte kamusal alandan yavaş yavaş çekilmiş, ev içinde ve özellikle de teknolojinin verdiği imkânlarla birlikte sosyal alanda yeni bir yaşam alanı oluşturmaya başlamıştır. Covid-19'un kamusal alana etkileri sosyal, siyasi, kültürel, ekonomik ve daha birçok husus nezdinde ele alınabilmektedir (Kürtüncü & Kurt, 2020: 66).

Covid-19 döneminde sosyal yaşam tam anlamıyla büyük bir değişim yaşamış, alınan ilk önlemler çerçevesinde insanlar arasında sosyal mesafe etkili olmuş, maske takımı zorunlu hale getirilmiş, geniş kalabalıklar yerini git gide tenhalaşmaya bırakmıştır. Kentlerin en önemli özelliklerinin büyüklük, yoğunluk ve heterojen dağılan nüfus olduğunu söylemiştir. Covid-19 sürecinde kentler bu özelliklerini git gide kaybetmişlerdir. Modern insanın yalnızlığı, salgın hastalıkla birlikte kamusal alandaki hareketliliği yenmeye başlamış ve sosyal mesafeli alanlar yaygınlaşmıştır. Devletler aldıkları önlemlerle kapalı mek nlarda insan sayısını yarıya indirmesi noktasında karar almışlar ve bu karar neticesinde de kentler تنها mek nlar haline dönüşmüşlerdir (akt. Tzifopoulos, 2020: 1).

Türkiye'de 11 Mart 2020 tarihinde görülen ilk Covid-19 vakasından sonra alınan önlemler çerçevesinde okullar kapatılmış, toplu ortamlarda bulunma sayıları yarıya düşürülmüş, kültür sanat etkinlikleri durdurulmuş, 65 yaş üzeri ve 20 yaş altı gençlerin sokağa çıkması yasaklanmış ve devamında da vaka sayısının hızla artmasından sonra ülke geneline yönelik sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır. Sosyal hayatın askıya alınmasıyla birlikte ekonomik durgunluk da baş göstermiştir. Devlet kurumları ve özel sektörde olabildiğince az sayıda personelle çalışmaya geçilmiş, bunun yanı sıra özel sektörde müşteri talebi giderek azaldığı için de işten çıkarmalar başlamıştır. Devlet her ne kadar işten çıkarmalara yönelik esnafı destekleyici  nlem paketlerini gündeme getirirse de pandemiyle birlikte ekonomide büyük bir gerileme yaşandığı ise aşık rdır. BBC'nin (2020) haberine göre işsizlik oranı Japonya'da %2,4'ten %3'e, Almanya'da %3,20'den %3,90'a, İngiltere'de %3,80'den %4,80'e, Kanada'da %5,70'den %7,50'ye, Fransa'da %8,50'den %10,40'a, İtalya'da %10'dan %12,70'e yükselmiştir. OECD verilerine göre kısa çalışma  deneği alanlar ise Almanya'da %23, İtalya'da %29, Fransa'da %41 oranına yaklaşmıştır. IMF, 2020 yılında küresel çapta birçok ülkenin resesyon riski yaşadığını açıklamıştır. Türkiye pandemi döneminde ilk beş ay içerisinde %-15-%-5 dolaylarında gerçek gayri safi yurt içi hasıla artışı sağlamış, dolayısıyla resesyon tehlikesi içine girmiştir (BBC, 2020).

Covid-19 sürecinde sosyal izolasyonun yaşanması kültür sanat etkinliklerine ara verilmesine, müzelerin kapatılmasına ve diğer sanatsal faaliyetlerin de durdurulmasına sebebiyet vermiştir. Sanatsal faaliyetlerin kısmen devam ettiği dönemlerde ise salon kapasiteleri düşürülmüş, yan yana koltuklarda oturmalar yasaklanmış, etkinlik girişlerinde HES kodu denetlemeleri ve ateş ölçümü yapılmaya başlanmıştır. Bu süreçte sosyal yaşamın da yeniden şekillenmeye başladığı görülmektedir. M.Ö. 430'daki Atina'da meydana gelen veba pandemisinde de Avrupa'nın çehresi değişmiş, insanların bir arada düzenledikleri etkinlikler tamamen farklı şekilde düzenlenmeye başlamıştı. Şehir yaşamının izole olduğu, konutların dahi sosyal mesafeli inşa edilmeye başladığı o dönemden bu döneme gelindiğinde sosyal ortamların pandemiden etkilenme biçiminin hemen hemen benzer olduğu da görülmektedir (Kürtüncü & Kurt, 2020: 66).

Covid-19'un kamusal alana etkisi konusunda bahsedilebilecek hususlardan biri de siyasi alandır. Hastalığın öldürücü gücünün yüksek olması ve bu sebeple toplumda oluşan kaos ortamıyla birlikte en etkin siyasi güç olan devletin varlığı yeniden sorgulanmaya başlanmıştır. Sosyal devlet anlayışı gereği, devlet vatandaşlarının can ve mal güvenliğini korumak ve bu korumayı sağlama noktasında tüm önlemleri almak zorundadır. Covid-19 sürecinde ise özellikle Türkiye'de artan vaka sayılarına karşı önlemlerin yetersiz kalması, birçok vatandaşın yaşamını kaybetmesiyle birlikte hem siyasi hem de felsefi bir sorgulama olarak, devletin varlık amacı ve vatandaş için faydası konusu tekrar gündeme gelmiştir. Kimi araştırmacılar, küresel çapta devletin yapay bir organ olduğunu, bu durumun bilhassa savaş, kıtlık, hastalık gibi felaket dönemlerinde ortaya çıktığından bahsetmişlerdir. Covid-19 döneminde siyasi alandaki sorgulamaların genel çerçevesi şu sorular üzerinden ilerlemiştir (Tzifopoulos, 2020: 1).

- Kamusal alanla birey ilişkisi ne şekilde değişecektir?
- Kamusal alanda bireyin varlığı tehlikede midir?
- Devletin kamusal alanda bireyi korumadaki yetersizliği devletin varlığına yönelik engel midir?
- Pandemi sürecinde başlayan bireysellik, sonrasında da devam edecek midir?

Bu sorular çerçevesinde birey, devlete olan gereksinim konusunda kuşkuya düşmüştür. Kendi yaşam alanını kendisi düzenleyen, eve kapanan, hastalık ve ölüm sürecinde devletin ani durumla başa çıkamaması halinde sevdiklerini kaybeden bireyin devletin varlığına ve yaşamındaki konumuna ilişkin endişeleri gittikçe artmıştır. Bu durum uzun vadede, gelecek için devletin birey yaşamındaki yerinin ne olacağı sorusunu da akla getirmektedir (Kürtüncü & Kurt, 2020: 66).

3.2.Covid-19 ile Eğitim İlişkisi: Eğitimde Yeni Dönem

WHO'nun (Dünya Sağlık Örgütü) 2020 yılı itibariyle tüm dünyada pandemi ilan ettiği Covid-19 yaşamı birçok yönden etkilediği gibi eğitim alanını da etkilemiş, kamusal alanda eğitim hizmetlerinin askıya alınmasına sebep olmuştur. 27 Mart 2020 itibariyle 188 ülkede 1,5 milyardan fazla öğrenci örgün eğitim hizmetinden faydalanmayı bırakmış, bu süreç hem öğrenciler hem de öğretmenler için büyük bir yenilik olan *dijital dönüşüm sistemine* de geçilmesine sebebiyet vermiştir. Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde eğitimin e-sistemler üzerinden yapılmasını ifade eden dijital dönüşüm, örgün eğitim alan bireylerin uzaktan eğitime geçmelerini sağlarken, gelişmemiş ülkelerde ise bu şekilde bir çalışma yürütülemediği, dolayısıyla eğitim hizmetleri aksamıştır (UNESCO, 2020).

Türkiye'de 23 Mart 2020 ile birlikte EBA (Eğitim Bilişim Sistemi) üzerinden uzaktan eğitime geçilmiş, TRT aracılığıyla ilkökul, ortaokul ve lise olmak üzere üç farklı sınıf düzeyinde televizyon kanalı ve EBA kapsamında internet vasıtasıyla eğitimin yürütülmesi

kararı alınmıştır. Bu karar çerçevesinde 30 Nisan tarihine kadar okulların açılmayacağı, eğitimin bu şekilde yürütülmesine karar verildiği bildirilmiştir; ancak artan vaka sayılarıyla beraber süreç dönem sonuna değin uzatılmış, bugün gelinen noktada ise yaklaşık bir senelik bir süreçte online eğitim sürdürülmeye devam edilmektedir.

Sınıf	Saat	Tekrar Saati	Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma
1-2-3-4	08.50	-	TBA SPOR	TBA SPOR	TBA SPOR	TBA SPOR	TBA SPOR
4	09.00	15.00	TÜRKÇE-4	SOSYAL BİLGİLER-4	TÜRKÇE-4	İNGİLİZCE-4	SOSYAL BİLGİLER-4
4	09.30	15.30	MATEMATİK-4	FEN BİLİMLERİ-4	MATEMATİK-4	DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ-4	FEN BİLİMLERİ-4
3	10.00	16.00	TÜRKÇE-3	HAYAT BİLGİSİ-3	TÜRKÇE-3	HAYAT BİLGİSİ-3	İNGİLİZCE-3
3	10.30	16.30	MATEMATİK-3	FEN BİLİMLERİ-3	MATEMATİK-3	FEN BİLİMLERİ-3	TÜRKÇE-3
2	11.00	17.00	TÜRKÇE-2	HAYAT BİLGİSİ-2	TÜRKÇE-2	HAYAT BİLGİSİ-2	İNGİLİZCE-2
2	11.30	17.30	MATEMATİK-2	MATEMATİK-2	MATEMATİK-2	TÜRKÇE-2	HAYAT BİLGİSİ-2
1	12.00	18.00	OKUYORUM YAZIYORUM	OKUYORUM YAZIYORUM	OKUYORUM YAZIYORUM	OKUYORUM YAZIYORUM	OKUYORUM YAZIYORUM
1	12.30	18.30	TÜRKÇE-1	HAYAT BİLGİSİ-1	TÜRKÇE-1	HAYAT BİLGİSİ-1	TÜRKÇE-1
1	13.00	19.00	MATEMATİK-1	MATEMATİK-1	MATEMATİK-1	TÜRKÇE-1	HAYAT BİLGİSİ-1
ÖZEL EĞİTİM	13.30	19.30	TÜRKÇE	TÜRKÇE	BİLİŞSEL BECERİLER	TÜRKÇE	BİLİŞSEL BECERİLER
ÖZEL EĞİTİM	14.00	20.00	MATEMATİK	HAYAT BİLGİSİ	MATEMATİK	HAYAT BİLGİSİ	TÜRK İŞARET DİLİ
1-2-3-4	14.30	20.30	YABANCI ÖĞRENCİLER İÇİN TÜRKÇE	YABANCI ÖĞRENCİLER İÇİN TÜRKÇE	YABANCI ÖĞRENCİLER İÇİN TÜRKÇE	TBA	TBA
YETİŞKİN KUŞAĞI	21.00	-	BİZDEN	ÖĞRETMENLER ODASI	BİZDEN	ÖĞRETMENLER ODASI	BİZDEN

Şekil 1. EBA Ders Programı

Şekil 1’de 28 Eylül-2 Ekim 2020 tarihlerine ait EBA üzerinden yayınlanan ilkökul, ortaokul ve lise ders programı gösterilmiştir. Belirtilen program çerçevesinde derslerin 08.50-21.00 saatleri arasında olduğu görünmektedir. Bu programda her kademede ders dinleyen öğrencilerin ders araları ve ders tekrar saatleri de bulunmaktadır. Sistem TRT ekranından ve internet üzerinden takip edilebilmektedir. EBA üzerindeki eğitimin de aynı zamanda Pazartesi-Cuma arasında olduğu, yine okul sistemine paralellik gösterecek şekilde tasarlandığı görülmektedir (NTV, 2020).

Yükseköğretimde ise her üniversitenin kendi alt yapısı kaynaklı uzaktan eğitim sistemini yürüttüğü görülmektedir. Üniversitelerde gerek sürekli eğitim merkezlerinin sunduğu uzaktan eğitim programları olması, gerekse daha sistemli çalışılması sebebiyle alt kademelere göre eğitim daha kolay şekilde yürütülmüştür.

Şekil 2’de Covid-19 sürecinde Yıldız Teknik Üniversitesi’nin yürüttüğü online eğitime ilişkin kampüs sistemi raporu verilmiştir. Bu rapora göre üniversite bünyesinde 20 Mart – 08 Nisan 2020 tarihleri arasında 7.975 tane sanal sınıf oluşturulmuş, günde anlık 10.568 sanal sınıf kullanıcısı online sınıflara bağlanmış, 1.378 eğitimci süreçte aktif rol üstlenmiş ve 11.581 saat senkron ders işleniş olmuştur. Elde edilen veriler Yıldız Teknik Üniversitesi’nin belirtilen tarih aralığında yeterli seviyede online ders sürecini yürüttüğünü göstermektedir (YTÜ Kampüs, 2020).

Şekil 2. Yıldız Teknik Üniversitesi Online Kampüs Sistemi Raporu (YTÜ Kampüs, 2020).

3.3. Covid-19 ve Eğitim Yoksulluğu

Covid-19 döneminde eğitim alanında yaşanan sorunlar, mevcut eğitim sisteminin yetersizliğini gözler önüne sererken, aynı zamanda da eğitim alanındaki yapılanmanın da ne denli sistem eksikliği yaşadığını gözler önüne sermektedir. Türk eğitim sisteminin yapısal sorunları, ani gelişen Covid-19 süreciyle birleştiğinde eğitim alanında yoksullaşmaya sebebiyet vermiştir. Bu yoksullaşma terimi; belli yaş gruplarının eğitimden uzaklaşması, eğitimin uzaktan yürütülmesinde kalitesizleşmenin başlaması, eğitim materyallerine erişim sorunu, eğitime uyum sorunu gibi konuları içine alan, çok boyutlu bir kavramsallaşmayı ifade etmektedir. Çalışmamızın bu başlığı altında Türkiye’de Covid-19 ile başlayan eğitim yoksulluğu konularına bağlı olarak güncel kaynaklar ışığında ele alınacaktır.

3.3.1. Sosyo-demografik Özelliklerle Yeni Döneme Adaptasyon Sorunu

Covid-19 döneminde salgından etkilenmesi noktasında en riskli grupların başında çocuklar gelmektedir. Özellikle okul öncesi ve ilkökul eğitimi düzeyindeki çocuklar bilişsel, sosyal, fiziksel ve dil gelişimlerinin sekteye uğraması, yaşlılarıyla diyaloglarına devam edememeleri ve bilhassa alıştıkları günlük yaşam rutininden uzaklaşmaları sebebiyle bu süreçten oldukça etkilenmişlerdir. Özellikle bu yaş grubu çocuklarının öğrenci rolleriyle yer aldıkları eğitim sisteminde hiçbir oryantasyon görmeden, rollerini çevrimiçi eğitimle ev içerisinde sürdürmeleri özellikle adaptasyon sorunu oluşmasına sebebiyet vermiştir. Okul öncesi çağda okul ile evi yeni yeni ayırt etmeye başlayan, rollerini kavraması adına iki farklı mekândan da beslenen çocuklar Covid-19 ile birlikte ev içine hapsedilerek okula olan uyumlarını kaybetme eğilimine girmişlerdir. Çocukların bilişsel süreçlerine zarar veren karantina eğitimi, aynı zamanda henüz soyut düşünme kabiliyetleri gelişmemiş çocuklar için kaygı da yaratmıştır (Çetin & Anuk, 2020: 173).

Stres kişinin bilişsel, fiziksel ve duygusal dengesini bozan, aynı zamanda sorunlarla başa çıkma duygusunu da zedeleyen bir rahatsızlıktır. Özellikle erken yaşlarda stres altında olmak veya uzun süreli strese maruz kalmak, kişilerin dengelerini bozmakta, gündelik yaşama uyum sorunu ortaya çıkarmaktadır. Covid-19 sürecinde özellikle çocuklar büyük stres altında kalmışlardır. Hastalığın bir anda ortaya çıkması, yayılma hızı, toplumda artan bilgi kirliliğiyle birlikte sosyal yaşamın durma noktasına gelmesi en fazla çocukları etkilemiştir. Çocuklar bu dönemde sadece eğitimden uzak kalarak değil, aynı zamanda sınıf ortamı, alıştıkları arkadaşlıklar, çalışma ortamı ve öğretmenlerinden de uzak kalarak stres altına girmişlerdir. Eğitimin uzaktan yürütülmesi çocukta “*acaba tekrar okula dönebilecek miyim?*” kaygısı oluşturmaktadır. Özellikle küçük yaşlardaki çocukların ani gelişen bu duyguyu anlamlandırması ve yanıt araması uzaktan eğitime adapta olmalarını da engellemektedir (Tzifopoulos, 2020: 2).

Ogelman ve arkadaşları (2021) yaptıkları çalışmada çeşitli kurumlara bağlı, okul öncesi eğitim sınıflarında 60-72 ay çocuklar ile çalışmış 190 öğretmen ile görüşme sağlamış ve bu görüşmede uzaktan eğitimin öğrencilerde ne denli adaptasyon sorunu oluşturduğuna dair sonuçlar elde etmişlerdir. 178 kadın, 12 erkek öğretmenle gerçekleştirilen görüşmede öğretmenlerin yaklaşık %62’sinin Covid-19’un öğrencilerin derse uyumlarını olumsuz etkilediği, %26’sının öğrencilerin eve alışmasından ötürü okula dönmeyi reddedeceği, %93,7’sinin öğrencilerin okula dönüşüyle birlikte uyum sorunu yaşayacağı yönünde görüşleri olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu araştırma bulguları göstermektedir ki, okul öncesi eğitimle ilgilenen öğretmenler, genellikle Covid-19 sürecinin eğitime olumsuz yansıtacağını, bu nedenle eğitimin sekteye uğrayacağını ve kalitesinin de düşeceğini öngörmektedir.

Pearlman ve arkadaşları (2010) karantina süreçlerinin özellikle erken yaşta eğitime başlayan çocuklar için travma yaşama sebebi olduğunu ifade etmiştir. Sağlık hizmetlerinden faydalanamayan, eğitimini yeterli imkânlarla sürdüremeyen ve evde eğitime devam eden çocukların aniden okuldan uzaklaşmalarının kısa vadede bir şok etkisi yarattığını, uzun vadede ise okula gereksinim duygusunu azalttığı için travmaya yol açabileceğini belirten Pearlman ve arkadaşları, sürenin uzamasıyla birlikte akademik eğitime olan gereksinimin de azalacağını ve kişide travma kaynaklı iletişim problemi oluşturacağını belirtmiştir (Pearlman vd. 2010: 10).

3.3.2. Teknoloji Tabanlı Eğitim Sorunları

21.yüzyılda endüstrinin dördüncü dönemi yaşanmaktadır ve bu dönem dijitalleşmeyle birlikte yaşamın her alanında teknolojinin hâkimiyet sürdüğü bir dönemi de beraberinde getirmektedir. Teknolojinin getirdiği yaşam kolaylığıyla birlikte yeni bir adaptasyon dönemi de başlamıştır: teknolojiye adapte olmak. Covid-19 sürecinde eğitim alanındaki sorunlardan biri de e-öğrenme biçimine geçilmesiyle birlikte *teknolojik okuryazarlığın* olması gerekliliğidir. ITEA tarafından *teknolojinin ne olduğunun, nasıl etkili şekilde kullanılacağını, yaşamı ne noktada kolaylaştıracağını bilinmesi* olarak tanımlanan teknoloji okuryazarlığı, sadece eğitim alanı için değil, yaşamın her alanında döneme adapte olabilmek adına alınması gereken bir eğitim ve bilgi türüdür (ITEA, 2000). Teknoloji okuryazarı olan bir öğrenci teknolojinin faaliyet alanlarını, temel kavramlarını, teknolojiyle birlikte edinebileceği bilgileri, teknolojinin bireye ve çevreye etkilerini, teknolojinin geliştirilme süreci gibi birçok bilgiye hâkim olmalı, eğitim sürecinde teknolojiyi ne şekilde kullanabileceğini de tanımlayabilmelidir (Orhan, 1998: 350).

Covid-19 sürecinde uzaktan eğitime geçilmesi, eğitim materyallerini kullanacak öğrencilerin belli bir düzeyde teknolojik okuryazarlığa sahip olması gerekliliğini doğurmuştur. Gerek öğrenciler, gerekse ebeveynlerin teknolojik okuryazarlığının olması eğitim materyallerinin doğru şekilde kullanılmasına, uzaktan eğitimin başarıyla sürdürülmesine

olanak vermektedir. Ancak Türkiye’de hem teknoloji derslerinin müfredatta yeterli ağırlığının olmaması, hem de sosyo-ekonomik durum kaynaklı her öğrencinin teknolojik cihazlara erişme noktasında eşit şartlara sahip olmaması süreci olumsuz etkilemiştir. Bununla birlikte sistemin kendisinden kaynaklı problemler de mevcuttur. Özellikle EBA sistemi erişime açıldığı ilk dönemlerde alt yapı problemleriyle sık sık gündeme gelmiştir (Habertürk, 2020).

3.3.3. Okulların Kapanması-Okul Terki

Covid-19 sürecinde yaşanan eğitim sorunlarından biri, belki de en önemlisi okulların kapanmasıyla birlikte bir kısım öğrencilerin eğitim almayı bırakmasıdır. Eğitim-Sen Genel Başkanı Feray Aytekin Aydoğan’ın da Eylül 2020’de vermiş olduğu bir röportajda belirttiği üzere, Türkiye’de her öğrenci eşit şartlarda eğitim almamakta, bilhassa Doğu’da kız öğrenciler devlet desteğiyle okullara gidebilmektedir. Eğitim göremeyen ve *işçi çocuk* olarak adlandırılan çocukların artan sayısıyla birlikte pandemi döneminde eğitimin uzaktan ve online olarak yürütülmesi çeşitli eğitim masrafları ortaya çıkarmıştır. İnternet alt yapısı, tablet veya bilgisayar gibi teknolojik ürünlere sahip olma gibi gereklilikler sebebiyle Doğu’da birçok öğrenci eğitime ara vermiştir. Okullaşma oranlarının da düşmesi, pandemi döneminde Türk eğitim sistemindeki yapısal sorunların arttığını göstermiştir (Gazete Duvar, 2020).

3.3.4. Ev İçi Eğitimin Yarattığı Yoksunlaşma/Yoksullaşma Duygusu

Eğitimin örgün bir şekilde sınıf ortamında gerçekleştirilmesini ifade eden yüz yüze eğitim; öğrenci, öğretmen ve okul ortamında gerçekleşen, eğitim materyallerinin kullanıldığı aktif bir süreci temsil etmektedir. Uzaktan eğitim ise uzaktan öğrenme ve öğretmeyle birleşen, fiziksel ortamda yüz yüze olunmayan, eğitimin yazılı kaynaklar ışığında bir öğretmen rehberliğinde veya öğrenci çabasıyla gerçekleştiği eğitim türüdür. Eğitim bilimlerinde yapılan birçok alan araştırması yüz yüze eğitimin uzaktan eğitime oranla çok daha avantajlı olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bilen ve arkadaşları (2008) yüz yüze eğitimde fiziksel ortam içerisinde bir arada olmanın dikkati artırdığını, öğrencinin konuya odaklanmasını hızlandırdığını, fiziksel bağlantıyla birlikte öğrencinin öğretmenle aktif ders işleme gayreti içerisinde olduğunu, takıldığı noktalarda soru sorabildiğini ve diğer birçok yönüyle uzaktan eğitime kıyasla öğrenciye daha fazla yarar sağladığını söylemiştir (Bilen etc., 2008: 10).

3.3.5. Eğitim ve Sınav Kalitesi

Covid-19 sebebiyle uzaktan eğitime geçilmesinden ötürü uzaktan sınav dönemi başlamış; özellikle eğitim kademesine bağlı olarak online sınavlar yapıldığı gibi, sınav yerine ödev yapılmasına yönelik çalışmalara da gidilmiştir. Uzaktan eğitimle yapılan sınavlar beraberinde birçok tartışmayı da getirmiştir. Bu sınavlarda kopya çekilebilmesi, kişinin kendi yerine başkasını sınava sokabilmesi, internet erişim sıkıntısı yaşanabilmesi gibi sorunlar eğitim kalitesinin sorgulanmasına sebebiyet vermiştir. Özellikle kopya çekilebilme olanağının yüksek olması sebebiyle bu sınavlar fırsat eşitsizliği yaratmaktadır. Konulara hakim olmayan veya çalışmayan öğrencilerin sınava başkasını sokması, sınav sırasında soruların yanıtlarını internet veya yazılı materyallerden arayarak yanıtlayabilmesi gibi durumlar sebebiyle sınavdan yüksek almaları sağlanmaktaydı. Bu durum eğitimi kalitesiz hale getirebildiği gibi, aynı zamanda eğitimde etik problemi yaşanmasına da sebep olmaktadır. Bunun yanı sıra, diğer bir sıkıntı ise online sınavların internet tabanlı olması, bu durumun yeterince bilgisayar bilgisi olmayan veya online şekilde soruları yanıtlama, internet kesilmesi gibi sorunlar yaşamaktan korkan öğrencilerin olması sebebiyle bu sınavların kaygı yaratmasıydı. Özen (2020) yaptığı araştırmada pandemi döneminde sınav kaygısının arttığını, öğrencilerin hızlı karar verme ve uygulama sorunu ile karşı karşıya geldikleri için bu dönemde problemlerini çözmekte zorlandıkları sonucuna ulaşmıştır (Özen, 2020).

3.3.6. Eğitim Kaynaklarına Erişim ve Etik Kullanma Sorunu

Covid-19 ile birlikte uzaktan eğitime geçen Türk eğitim sisteminde eğitim kaynaklarına erişim ve bu kaynakları doğru şekilde kullanmaya yönelik çeşitli etik sorunlar yaşanmıştır. Uzaktan eğitimin kaynakları; bilgisayar, tablet, internet veya televizyondur. Bu dijital ve elektronik kaynaklar belli maliyetler içermektedir. Bu maliyetleri karşılama noktasında Türkiye'deki her öğrenci ve ailenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durum yetersiz kalmıştır. Özellikle Eylül 2020 itibariyle medya ve yazılı basından elde edilen bilgiler doğrultusunda Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da birçok köy okulu öğrencisinin eğitim kaynağı olmadığı için ders göremediği, eğitim alamadığı ve sınıfını tamamlayamadığını göstermiştir. Mardin'in Nusaybin ilçesinde Marin köyü öğrencileri televizyonları olmasına rağmen, internet çekmediği için öğrenim görememekten şikâyet etmişlerdir (SputnikNews, 2020).

Eğitim kaynaklarına erişim sorununa yönelik olarak Milli Eğitim Bakanlığı, 2021 yılı itibariyle ücretsiz tablet ve bilgisayar dağıtımına başlamıştır. EBA (Eğitim Bilişim Ağı) sistemini rahat kullanmak adına ihtiyacı olan öğrencilere yapılacak bu dağıtımlarda ailelerin maddi durumları, öğrencinin akademik başarısı, ailedeki kardeş sayısı gibi hususlar göz önüne alınmaktadır. Bu değerlendirmeler çerçevesinde ihtiyacı olan ailelere başvuru neticesinde tabletler ulaştırılmaktadır. Ancak tablet alan ailelerin de gerek internet yetersizliği, gerek kullanım sorunları, gerekse kimi ailelerin şartları sağlayamamasından ötürü bu hizmetten faydalanamaması da yine eğitim sürecinin sağlıklı şekilde işleminin önüne geçmiştir. (Hürriyet Gazetesi, 2021).

3.3.7. Öğretmen Tanımındaki Değişim Kaynaklı Sorunlar

Covid-19 dönemiyle birlikte eğitimde yaşanan temel sorunlardan biri de öğretmen tanımına ilişkin değişimdir. Geleneksel eğitim sisteminde öğretmen; eğitim amacına uygun olarak eğitim materyalleri çerçevesinde çalışmalarını yürüten, öğrenciye yön veren ve eğitim sürecini her şeyiyle yöneten kişiydi. Oysa covid-19 ile birlikte teknoloji tabanlı uzaktan eğitime geçilmesi, öğretmenin eğitimdeki işlevinin sorgulanmasına sebep olurken, aynı zamanda da öğrencilerin hiçbir yönlendirme olmadan eğitim alabilme olanaklarının artmasıyla öğretmenin eğitimdeki varlığına yönelik düşündürmeye başlamıştır (Çetin & Anuk, 2020: 173).

Livari ve arkadaşları (2020) yaptıkları çalışmada pandemi döneminde öğrencilerin bireysel çalışma alışkanlıklarının arttığını, dolayısıyla öğretmenlere gereksinimin azaldığını belirtmiştir. Teknoloji tabanlı araçlar öğrencileri yönlendirmektedir. Dolayısıyla tıpkı bir yapay zekânın insan yerine çalışması gibi, bu araçlar da öğretmenlerin yerine çalışarak eğitimde zorunlu olan öğretmen faktörünün de gerekliliğini bir nevi ortadan kaldırmıştır (Livari etc. 2020). Erkut ise (2020) pandemi döneminde çevrimiçi eğitimde genellikle slaytlar ve önceden hazırlanmış projelerin öğrencilere iletilmesiyle –genellikle- eğitimin yürütüldüğünü, öğretmenlerin öğrenci merkezli ve öğrencinin aktif derse katılımı sağlayacak şekilde eğitimi kurgulayamadıklarını belirtmiştir. Skype, Meets, Zoom ve Google Classroom gibi (ücretli ve ücretsiz) veri tabanlarında eğitimin ancak 2021 güz dönemiyle birlikte yaygınlaştığını, bu nedenle öğrencilerin özellikle yarım dönem öğretmensiz eğitim yürüttükleri için kalitesiz bir eğitim aldıklarını belirtmiştir (Erkut, 2020: 126).

3.3.8. Diğer Niceliksel ve Niteliksel Sorunlar

Erkut (2020) Covid-19'un Türk eğitim sisteminde yükseköğretime dair iki sorunu ortaya çıkardığını savunmuştur: ağır işleyen bürokrasi ve uzaktan eğitim sürecinin doğru şekilde yönetilme sorunu. Ağır işleyen bürokrasi bilhassa Covid-19 vakalarının ortaya

çıkmasından sonra yükseköğretim kurumu olan üniversitelerde örgün eğitime halen devam edilmesiyle, yani YÖK dışında üniversitelerin bireysel kapatma kararını alamaması, sürecin yavaş işlemesiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Uzaktan eğitim sürecinin doğru yönetilememesi ise üniversitelerin alt yapılarının sık sık aksaması, özellikle sosyal medyada uzun süre bu durumların gündeme gelmesi, üniversitelerde teknolojik yetersizliğin de açıkça görülmesinin bir sonucudur. Erkut, Türkiye’de ilk vakanın 11 Mart 2020 tarihinde görüldüğünü, üniversitelerin ise 6 Nisan’da kapatıldığını, dolayısıyla geçen bir aylık zaman diliminde vaka sayısının arttığını, öğrencilerin ilgili durumdan etkilenmekle birlikte süreci doğru şekilde yönetemediklerini, temel sebebin ise üniversitelerdeki nitelik sorunu olduğunu belirtmiştir (Erkut, 2020: 125-126).

Albrechtsen’a göre (2020) okulların kapanmasıyla birlikte uzun vadede eğitime yönelik sistematik ve kurumsal bakış açısı ortadan kalkmıştır. Özellikle gelişmemiş ülkelerde eğitim kurumları çok daha değerlidir. Çünkü kurumların sayısı hem azdır, hem de az olan kurumlarda verilen eğitimin toplumda geri dönüşü çok daha fazladır. Gelişmemiş ülkelerde özellikle zor şartlar altında eğitim alan bireylerin mesleki çalışma alanları, maaş seçenekleri, sosyal hakları vb. daha yüksek düzeyde değerlendirilmektedir. Bu nedenle koronavirüsle birlikte eğitime ara verilmesi, eğitime yönelik bakış açısını da olumsuzlaştırmıştır (Albrechtsen, 2020; akt. Gilani, 2020)

3.4. Covid-19 Öncesi ve Sonrasında Eğitime Yönelik Verilerin Karşılaştırılması

Covid-19 öncesi dönemde kalkınma verileri ile Covid-19’la birlikte gelen dönemde kalkınma verileri karşılaştırıldığında eğitime yönelik veriler, pandeminin mevcut salgını ne şekilde etkilediğini gösterecektir. Bu nedenle çalışmanın bu bölümü ilgili verilerin sunulması ve yorumlanmasına ayrılmıştır.

TÜİK’in 02.02.2021 tarihinde yayımlanmış olduğu sürdürülebilir kalkınma verileri 2010-2019 senelerine ilişkin kalkınmaya yönelik veriler arasında yer alan görece yoksulluk oranı, çocuk ölüm oranı, eğitim oranı gibi verileri ele almış ve bu veriler çerçevesinde Türkiye’nin son dokuz sene içerisinde ne şekilde kalkındığına dair istatistiksel bilgiler ortaya koymuştur. Bu bilgiler neticesinde 2014-2019 seneleri arasında eğitim kademelerine göre okul tamamlama oranlarının arttığı görülmüştür. İlkokul, ortaokul ve ortaöğretim tamamlama oranları 2014 yılında sırasıyla %97,7, %94,1 ve %58,8 iken, 2019 yılında %98,6, %97,7 ve %70,3 olmuştur. Özellikle ortaöğretim tamamlama oranları bir hayli artmıştır (TÜİK, 2021).

Columbia Üniversitesi Sürdürülebilir Kalkınma Merkezi ve SDSN Ağının yayımlanmış olduğu 2020 Sürdürülebilirlik kalkınma raporunda Türkiye, Covid-19 sürecinden en fazla etkilenen ülkeler arasında yerini almıştır. Rapor daha çok meslek dallarına ve ekonomik etkilere yoğunlaşmış olsa da eğitime ilişkin dinamikler, bu dönemde uzaktan eğitim sebebiyle kalkınmanın %37 oranında gerileme yaşadığı sonucunu sunmuştur. Dolayısıyla Covid-19 sürecinde eğitimin uzaktan yürütülmesi Türkiye’de 2014-2019 sürecinde eğitimde kaydedilen aşamaları gerileyen bir gelişme olmuştur (Columbia University, 2020).

4. SONUÇ

Belli bir konuda, bir bilgi ve bilim dalında insan yetiştirme işi olan eğitim, hem nitelik hem de nicelik yönüyle oldukça zor ve toplumsal yaşayışa uzun vadede etki etmesiyle de planlanması gereken bir faaliyet alanıdır. Eğitim bir insan yontma işidir. Tıpkı zanaatkarların bir ağacı yontarak ona şekil vermesi gibi, eğitimciler de öğrencileri yontarak (bilhassa erken çocukluk döneminde) onların karakter kazanmasına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle eğitimin gelişigüzel, plansız ve akışına bırakılarak yapılması düşünülemez. Eğitim planlanmalı,

gelişmiş ülke ve bu ülkelerin eğitim sistemlerinden örnek alınmalı, olumlu – olumsuz yönleriyle değerlendirilmeli ve bu şekilde uygulamaya konulmalıdır. Başarılı bir eğitim sistemi, ancak uzun vadede sonuçları düşünülmüş bir sürecin ürünü olacaktır.

Eğitim yoksulluğu, başta bireyi, kolektif etkisi göz önüne alındığında ise toplumu derinden etkileyen bir meseledir. Eğitimin sosyal, siyasi, ekonomik vb. sebeplerden ötürü amacına uygun şekilde gerçekleştirilememesi, planlanamaması ve doğru şekilde sunulmamasını içeren eğitim yoksulluğu, özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeleri yavaşlatmakta, sonuçlarıyla kalkınma sürecini olumsuz etkilemektedir. Bu çalışmada Mart 2020 tarihi itibarıyla hayatımıza girmiş olan Covid-19'un eğitim yoksulluğuyla ilişkisi ele alınmıştır. Çalışma kapsamında Türk eğitim sisteminin yapısal bozuklukları, Covid-19 süreciyle birlikte değerlendirilmiş ve Türkiye'de pandeminin eğitime olumsuz etkileri yorumlanmıştır. Pandeminin bulaşıcı etkisi gözetilerek karantina önlemlerine geçilmesi, bu önlemler çerçevesinde uzaktan eğitime geçilmesi, Türk eğitim sisteminde ani süreli bir şok etkisi yaşatmıştır. Öğrencilerin adaptasyon sorunu, teknolojiyi yeterli derecede kullanamaması gibi bireysel etkiler bir yana, ülkedeki her bireyin eşit şartlara sahip olamamasından ötürü eğitim materyallerine erişme sıkıntısı, çalışmak zorunda olan öğrencilerin bu süreçle birlikte eğitimden tamamen uzaklaşmaları, öğretmen profilindeki değişimler gibi süreci etkileyen yönetsel bozukluklar Türk eğitim sisteminde aksaklıklara sebebiyet vermiştir. Sosyal devlet, her ne kadar eğitimde fırsat eşitliği gözeterek eğitime yatırımlarını, süreci doğru yönetme ve sürdürme yönündeki istikrarını gösterse de tarihsel seyirde Türk eğitim sisteminin mevcut yapılanmasının henüz uzaktan eğitime uygun olmayışı, bu süreçte eğitim yoksulluğuna sebebiyet vermiştir. Bu yoksulluğun derecesi elbette niceliğe bağlı bir ölçümle ispatlanacaktır; ancak TÜİK verileri, akademik çalışmalar ve diğer nitelikli kaynaklar göstermektedir ki pandemi eğitim sisteminde yoksullaşma yönünde etki bırakmıştır.

KAYNAKÇA

- Adaçay, Funda Rana (2008). Ekonomik Kalkınmada Yoksulluk, Eskişehir: *Nisan Kitabevi*.
- Akyüz, Yahya (1993). Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1993'e). İstanbul: *Bayrak Matbaası*.
- Arı Arat, Ceren ve Ogelman Gülay, Hülya (2021). Küçük Çocukların Covid 19 Sürecinde Teknolojik Araç Kullanımının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*. 5(1),15-32
- Aydoğan, İsmail & Helvacı, Mehmet Akif (2011). "Etkili Okul ve Etkili Okul Müdürüne İlişkin Öğretmen Görüşleri." *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 41-60.
- Bayrak, Cem & Yılmaz, Mehmet (2005). Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara: *Pegem Yayıncılık*.
- BBC (2020). Koronavirüs: Salgın küresel ekonomiyi nasıl etkiledi?. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53249686> (Erişim Tarihi: 21.03.2021)
- Beck, Ulrich (2000), What is Globalization?, Cambridge: *Polity Press*.
- Bilen, Smith G.; Lee, Daniel; Messner, Jaul I.; Nguyen, Him T., Simpson, Taun W., Techatassanasontorn, Anna A., & Devon, Roy F. (2008). "Tablet PC Use and Impact on Learning in Technology and Engineering Classrooms: A Preliminary Study, in Workshop on the Impact of Pen-based Technology." IN: *West Lafayette*.
- Columbia University (2020). Sustainability Development Report-2020. New York.

- etin, Cemile & Anuk,  zlem (2020). “Covid-19 Pandemi Sürecinde yalnızlık ve psikolojik dayanıklılık: Bir kamu  niversitesi  ğrencileri  rnekleme.” *Eurasian Journal of Researches in Social and Economics*, 7(5), 170–189.
- Erdem, Tefvik (2006). Yoksulluk, Feodaliteden Küreselleşmeye Temel Kavramlar ve Süreçler, (Ed: Tefvik Erdem), Ankara: *Lotus Yayınevi*.
- Gaspar, Des (1995), “Kalkınma Ahlaki: Yeni Bir Alan mi?”, Renee Prendergast ve Frances Stewart(ed), Piyasa G leri ve Küresel Kalkınma. İstanbul: *Yapı Kredi Yayınları*.
- Gazete Duvar (2020). Feray Aytekin: Yüz yüze eğitim başlamazsa, okul terki artacak. <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2020/09/13/feray-aytekin-yuz-yuze-egitim-baslamazsa-okul-terki-artacak> (Erişim Tarihi: 20.03.2021)
- Gilani, Ivan (2020). Coronavirus pandemic reshaping global education system?. <https://www.aa.com.tr/en/education/coronavirus-pandemic-reshaping-global-educationsystem/1771350> (Erişim Tarihi: 24.03.2021)
- Habertürk (2020). Son dakika haberi Bakan Selçuk'tan açıklama. <https://www.haberturk.com/son-dakika-haberi-bakan-selcuk-tan-aciklama-2811139> (Erişim Tarihi: 20.03.2021)
- Huber, Smith G. & Helm, Cean (2020). “COVID-19 and schooling: evaluation, assessment and accountability in times of crises—reacting quickly to explore key issues for policy, practice and research with the school barometer”. *Educ Asse Eval Acc* (2020). <https://doi.org/10.1007/s11092-020-09322-y> (Erişim Tarihi: 24.03.2021)
- Hürriyet Gazetesi (2021). Tablet başvurusu nasıl yapılır? MEB 68 bin 241 ücretsiz tablet dağıtımı ile ilgili Bakan Selçuk'tan açıklama. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/tablet-basvurusu-nasil-yapilir-meb-68-bin-241-uccretsiz-tablet-dagitimi-ile-ilgili-bakan-selcuktan-aciklama-41753304> (Erişim Tarihi: 21.03.2021)
- Kabaş, Tahir (2007). “Yoksulluğun ok Boyutlu Olarak  l lmesi ve  lkeler Arasında Yoksulluk Sıralamalarının Yapılması”, . . *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1).
- Kürtüncü, M. & Kurt, A. (2020). Covid-19 Pandemisi Döneminde Hemşirelik  ğrencilerinin Uzaktan Eğitim Konusunda Yaşadıkları Sorunlar . *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* , COVID-19 ÖZEL SAYISI 2 , 66-77 .
- Livari, Nin; Sharma, Shau & Vent -Olkkonen, Lil (2020). “Digital transformation of everyday life – How COVID-19 pandemic transformed the basic education of the young generation and why information management research should care?” *International Journal of Information Management*, 102-183.
- NTV (2020). EBA ilkokul, ortaokul, lise ders programı (28 Eylül - 2 Ekim) | EBA TV canlı ders programı. <https://www.ntv.com.tr/egitim/eba-ilkokul-ortaokul-lise-ders-programi-28-eylul-2-ekim-eba-tv-canli-ders-programi,cKR5il4ZYkO7M9bWSiw1jw> (Erişim Tarihi: 21.03.2021)
- OECD (2017). Education at a Glance 2017: OECD indicators. Paris: OECD.
- OECD (2018). Education at a Glance 2017: OECD indicators. Paris: OECD.
- Orhan, Fatih (1998). Bilgisayar Destekli  ğretim Okul Uygulamalarının Bugünü ve Yarını”, Nasıl Bir Eğitim Sistemi: Eğitim Sempozyumu, İzmir: *Bilsa Bilgisayar Yayınları*.

- Özen, Turgut (2020). Çocuklarda Pandemi Sürecinde Kaygı Yönetimi ve Sınav Psikolojisi. <https://ispartasehir.saglik.gov.tr/yazdir?FA4F712EE9AEF7836D55C49E36C12231> (Erişim Tarihi: 20.03.2021)
- Pearlman, Mean Y., Schwalbe, Kim. D. A., & Cloitre, Mean (2010). "Grief in childhood: Fundamentals of treatment in clinical practice". *American Psychological Association*.
- Santibañez, Liz; Vernez, Grain& Razquin, Paul (2005). Education in Mexico: Challenges and Opportunities. CA: *RAND Corporation*.
- SputnikNews (2020). Mardin'in Bir Köyünde Uzaktan Eğitim Sorunları. <https://tr.sputniknews.com/columnists/202009221042892407-koyde-uzaktan-egitim-cekmiyor-bilgisayar-tablet-yok-olsa-da-internet-yok-televizyon-var-ama/> (Erişim Tarihi: 20.03.2021)
- Swaffield, Smith & MacBeath, Jean (2005). "School self-evaluation and the role of a critical friend." *Cambridge Journal of Education*, 35(2), 239-252.
- Şimşek, Ali (1999). Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Yeniden Yapılandırılması. İstanbul: *Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş.*
- Taymaz, Haydar (1992). Hizmet İçi Eğitim, Ankara: Pegem Yayınları.
- UNESCO. (2020). UNESCO Futures of Education Commission urges planning ahead against increased inequalities in the aftermath of the Covid-19. Erişim tarihi 13 Ağustos 2020, <https://en.unesco.org/news/unesco-futures-education-commission-urges-planning-ahead-against-increased-inequalities>
- Uygun, Selçuk (2013). Türk Eğitim Sistemi Sorunları (Geleneksel ve Güncel). İstanbul: *Nobel Akademik Yayıncılık*.
- TDK (2021). Türkçe Sözlük. Ankara: *TDK Yayınları*.
- TÜİK (2021). Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri 2010-2019. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Surdurulebilir-Kalkinma-Gostergeleri-2010-2019-37194> (Erişim Tarihi: 21.03.2021)
- Tzifopoulos, M. (2020). In the shadow of Coronavirus. Distance education and digital literacy skills in Greece. *International Journal of Social Science and Technology*, 5(2), 1-14.
- YTÜ Kampüs (2020). Yıldız Teknik Üniversitesi'nde Online Kampüs İnfografikleri. <https://www.ytukampus.com/konu/yildiz-teknik-universitesinde-uzaktan-egitim-online-kampus-infografikleri-paylasildi/> (Erişim Tarihi: 21.03.2021)